

дефіциту електрики та опалення) цінних документів з архівних зібрань Львова, Києва, Одеси та інших міст.

Враховуючи вищевикладене, наголошуємо, що копії документів, які сьогодні зберігаються в Салоніках, є гарантією збереження частини важливих джерел з історії та культури історичної грецької діаспори Причорномор'я. Тож вважаємо за доцільне запропонувати розробити науковий проєкт, в рамках якого Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України у співпраці з Арістотелівським університетом проведе систематизацію, оцифровку і анотацію документів Архіву греків Причорномор'я, щоб він став доступним дослідникам-елліністам Європи в онлайн форматі. Також варто продовжити роботу з виявлення в архівах України документів з історії та культури етнічних спільнот України й їхню цифровізацію для збереження культурної спадщини країни. Враховуючи фінансові проблеми держави, до цієї роботи варто залучати фахівців і фінансування «материнських» держав етноспільнот України і крупних університетських центрів світу.

Література:

1. Αρχείο ΚΜTh – Αρχείο Κέντρου Μελέτης & Ανάπτυξης του Ελληνικού Πολιτισμού της Μαύρης Θάλασσας. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://archives.lib.auth.gr/index.php/t2sgh;isad?sf_culture=el

УДК 821.161.2

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-283-1-89>

Бокшань Г. І.

ORCID: 0000-0002-7430-8257

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу
й іноземних мов

Херсонський державний аграрно-економічний університет
м. Кропивницький, Кіровоградська область, Україна

СПЕЦИФІКА ВІЗУАЛІЗАЦІЇ СХОДУ В ЗБІРЦІ ТРЕВЕЛОГІВ СТЕПАНА ЛЕВИНСЬКОГО «З ЯПОНСЬКОГО ДОМУ»

Ключові слова: Степан Левинський, Схід, тревелоги.

Український сходознавець, культуролог і дипломат С. Левинський в автобіографічній книзі «З японського дому» виявляє всі грані свого

письменницького таланту, віртуозно поєднуючи точність наукового викладу з самотніми художніми засобами, притаманними поетичній прозі. Письменник схильний до деталізованих описів, уваги до інтер'єрів і зовнішніх архітектурних деталей. Після закінчення «Школи орієнтальних мов» С. Левинський мав намір пізнати японську мову й культуру, провівши якийсь час у товаристві її носіїв. Так він потрапив до «Японського дому» в Парижі, який описує, докладно зупиняючись на його архітектурних особливостях: «Він цілий побудований із заліза і скла французьким архітектором і тільки своїм пігнутих дахом нагадує старобудійську пагоду» [1, с. 2].

Авторський стиль характеризується дотепністю: його гумор, зокрема, можна помітити, коли він звертає увагу на невідповідність зовнішності секретаря японської амбасади французькому інтер'єру у стилі Людовика XV: «Якось дивно виглядав цей маленький жовтий чоловічок на тлі лискучих шовків і м'яких ліній золочених меблів» [1, с. 3–4]. Автор демонструє пильний інтерес до деталей, які стосуються східної культури, звертаючи увагу, наприклад, на червону печатку і круглий знак сонця, що сходить, на листі з амбасади.

С. Левинський не заощаджує слова, коли візуалізує приміщення, роблячи найвиразніші акценти, звісно, на елементах японської культури. Скажімо, описуючи свою кімнату в «Японському домі», він згадує репродукцію малюнку Сесшу на шовку: «Маленький японський дімок стояв тут на високій, стрімкій скелі; у глибині ланцюг гір зазначений був на срібlistому тлі плямами тушем, здолу кілька сміливих ліній, що означали яву дерев, ось і все» [1, с. 5].

Разом із тим автор у фокусі своїх спостережень тримає самих японців з їхніми звичаями, такими як схильність стишувати розмову при наближенні чужоземця. Під його оптику потрапляє їхній традиційний одяг, який вони змінювали увечері на європейський: «Ранком ходили вони у м'яких капцях і широких шовкових кімоно, що вязалися з заду маленькими стьожками-метеликами» [1, с. 5]. Характеризуючи зовнішність японців, С. Левинський демонструє деяку обізнаність з антропологічними характеристиками. Зокрема, порівнюючи вигляд пана професора і молодого студента, він дивується «расовим нюансам японського народу»: «Пан професор зі своїми вузькими очками був без сумніву представником „аристократичного» типу, що виводить себе з азійського континенту, може від монгол. Молодий студент ліворуч це нащадок малайської раси, що у давню давнину збагатилася певне своєю кров'ю народи японського архіпелагу» [1, с. 8].

С. Левинський не обходить увагою й традиційну чайну церемонію, на яку його запросили японці, причому робить це у властивій йому гумористичній манері: «Великий, низький стіл покрили білим обрусом, в

європейську посудину поналивали жакливого чаю, роботи нашої сторожихи і понаставляли тарелі повні тісточок» [1, с. 6].

Автор піддає ретельному аналізу побачене й почуте, виявляючи гостру спостережливість: його дивують палкі дискусії японців після глибокої мовчанки за вечерею. С. Левинський не уникає характерної для нього дотепності й тоді, коли говорить про японців з високим статусом. Жартівливого модусу набуває портретна характеристика професора університету з Кіото, вченого географа і спеціаліста від Індо-Китаю: «Пан професор, коли сміявся, видовжав непомірно уста і тремтів легенько на всьому тілі, але сміх оцей, хоч і трівав довго, лишався німий, зовсім так, як на обличчю камяної химери старого Готицького храму» [1, с. 6].

Однак, С. Левинського цікавлять не лише зовнішні прояви культури японців: автор підкреслює свою потребу «заглянути нарешті в їхні душі, зміркувати, змірити таємне їхньої вдачі» [1, с. 9]. Артикулюючи свої спостереження за поведінкою японців, сходознавець активно використовує самобутні художні прийоми, що надає його оповіді поетичного стилю: «Вони простягали мені руку, широко, цілим тілом всміхалися і крилися у закутках, ніби живі тіни великої магічної ліхтарні» [1, с. 10]. Коли автор пише про пісні японців, то звертає увагу не лише на тематику текстів, а й на манеру співу: «Так співає вся Азія, починаючи від арабів, а навіть, деколи, наших південних славян» [1, с. 11].

Під пильним оком С. Левинського опиняються деталі національного етикету японців: часом він вдається до розлогих коментарів маркерів культурної ідентичності, а іноді просто побіжно згадує їх в оповіді. Скажімо, в описі візиту панянки Флоренції до «Японського дому» у фокусі уваги письменника – жест юнака, характерний для зустрічей: «Він уклонився їй цілим тілом як це роблять молоді хлопці, коли вивели їх у вітальню поміж гості» [1, с. 13–14]. Цікавим видається епізод крос-культурного спілкування японця з молодією європейкою, в якому оприявнюються розбіжності, що ускладнюють налагодження повноцінного контакту. У цьому ж епізоді С. Левинський устами японця Сокічі вербалізує характеристику японської осені: «Це найкраща пора року. Дощів майже нема, завжди сонце. Всі без винятку йдуть тоді поза місто в поле. <...> Тепер у нас у полях співає мозу. Це така пташка. Вона чудово співає. Всі йдуть поза місто слухати мозу» [1, с. 14].

Письменник рефлектує над відмінностями східної та європейської культур, а також зауважує спільне між ними, ставлячи риторичне запитання: «Японець, коли вертається з Європи до рідного краю, забирає з собою кожен дрібниці, програмки театрів, готеліві рахунки, трамвайні квитки і випадкові часописи. Все те, на що не звертаємо навіть уваги для нього предметом релігійного майже культу. Але чи не те саме робили би ми в Японії?» [1, с. 43].

Образи-персонажі у нарисах С. Левинського мають виразні характери з незмінним акцентом на культурній приналежності. Особливої уваги заслуговують сцени взаємодії представників різних культур. Так, у нарисі «Подруга нашого бонзи» письменник змальовує приятельство між японським філософом Мацуєм і французенкою – пані Давре, яка почалася з непорозуміння. У нарисі «Біла жінка» йдеться про перші стосунки молодого японця Йошіо й парижанки. У нарисі «Сніг» герой-оповідач закохується в дружину професора Сугімото, тому погоджується вчити її французької у незмінній присутності чоловіка. У творі акцентовано, що саме «екзотична таїна» й «ексклюзивне табу» можуть спровокувати інтерес до представника іншої культури та викликати емоційну залежність. Культурні відмінності й протилежності стають основою флірту і сприяють закоханості. Герой-оповідач «Снігу» залицяється до красуні-японки, навчаючи її мови, коли йому випала нагода прогулятися з нею наодинці в парку. Особливий інтерес викликає сцена міжкультурного спілкування, коли герой-оповідач зізнається японці в коханні, а вона відповідає збентежено, що нічого не розуміє через пришвидшений темп мовлення.

Трапляються на сторінках тревелогів С. Левинського назви екзотичних страв: моча («тісточка з рижу і рибячого товщу»), скіякі («страва з дрібних шматків волового мяса, всякої городини, щедро приправлена японським сосон «шою» і насолоджена цукром»), саке («горілка з рижу»). С. Левинський також дає загальну характеристику японської кухні, яка «може не така різноманітна як французька і не така вибаглива як китайська, але смачна і здорова» [1, с. 76–77]. Згадує він і традиційне начиння, яке використовують за столом: «Перед кожним з нас поставили лякову дощинку з усім, що треба до їжі. Були де здебільша маленькі предмети, що виглядали наче делікатно розмальовані забавки. Очевидячки всі ми їли паличками» [1, с. 77].

У нарисі «Джим» С. Левинський акцентує своє захоплення орієнтальною культурою, коли пояснює причини написання слова «Схід» з великої літери, зазначаючи, що воно набуло майже релігійного змісту серед відвідувачів школи орієнтальних мов. Саме в цьому закладі герой-оповідач познайомився з британським художником Джимом, який навчався «мови японської, малайської і трьох говірок Батак, острову Суматри» [1, с. 70]. Спільна симпатія до Сходу інспірувала ідею мандрівки до омріяних країв, але допоки виправа залишалася нездійсненою через брак коштів, друзі шукали Схід у Парижі. Оповідаючи про свій досвід перебування в «Японському домі», С. Левинський завжди значну увагу приділяє східним ритуалам і правилам етикету. Скажімо, описуючи зустріч британця з професором Іто, він візуалізує жести привітання: «На японський лад обмінював він з Джимом три поклони, наперед один довгий, а потім два короткі» [1, с. 73]. У цьому ж нарисі С. Левинський у звичній

для нього поетичній манері характеризує японський танець, акцентуючи його відмінність від європейського: «Японці танцюють раменами і руками. Наші очі звикли шукати у танку плястики, а діставали замість неї майстерно інтерпретовану казку» [1, с. 75].

Таким чином, аналіз подорожніх нарисів збірки «З японського дому» дозволяє зробити висновки про еkleктичний стиль есеїстики С. Левинського, яка поєднує характерні ознаки поетичної прози, виразний гумористичний модус і точність наукового викладу. Тревелогі автора самотньо візуалізують такі аспекти японської культури, як традиційний одяг, кухня, музика, танець, міжособистісна взаємодія, а також особливості міжкультурного спілкування.

Література:

1. Левинський С. З японського дому. Львів: Видавнича спілка «Діло». 1932. 158 с.

УДК 930.1(477)+008.378.4.091(477.87-25)Гурницький
DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-283-1-90>

Ганус С. О.

ORCID: 0000-0002-4840-953X

*старший викладач кафедри модерної історії України
та зарубіжних країн*

*Ужгородський національний університет
м. Ужгород, Україна*

БІОГРАФІЧНА ПАРТИТУРА КАЗИМИРА ГУРНИЦЬКОГО ПРО АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО НА ЕТАПІ ЗАДУМУ: ВИМІРИ З ПОЗИЦІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ НАУКИ

Ключові слова: українське сходознавство, Агатангел Кримський, Казимир Гурницький, історіографічний аналіз, соціологія науки.

Казимир Гурницький, як автор першого системного дослідження біографії Агатангела Кримського і сам не мав гадки, наскільки далеко розповсюдиться його заслужена слава. За даними глобального бібліометричного ресурсу *WorldCat* воно перебуває у фондах 35 бібліотек світу, серед яких – Національна б-ка Франції, Британська б-ка, Публічна бібліотечна система Нью-Йорка, Бібліотека конгресу США, університетські б-ки країн Європи та Америки (Кембрідж, Лейден, Гарвард,